

Hypophorella expansa* Ehlers, 1876 een algemeen mosdiertje in aangespoelde kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus

16 162

Hans De Blauwe

Tijdens het doornemen van mosdierliteratuur stootte ik op de beschrijving van *Hypophorella expansa* Ehlers, 1876 (Fig. 1). Dit mosdiertje behoort tot de Ctenostomata, dit is de orde die geen kalkskelet vormt. Het komt voor in onder andere de kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*. De perkamentkokerworm komt niet voor langs onze kust, maar de kokers spoelen wel vaak bij ons aan. Het leek me de moeite waard om aangespoelde kokers te onderzoeken.

Beschrijving

Slanke uitlopers van kenozoïden vertakken in de kokers van polychaeten. Deze kenozoïden zijn distaal verbreed. Aan weerszijden van de verdikking ontspringt een kenozoïde of een zoïde. Zo vormt zich een open netwerk van haarfijne buisjes aan de binnenzijde van de koker.

De zoïden zijn doorschijnend, en verbonden met het verbrede deel van een kenozoïde. De opening is distaal en eindstandig, tweelobbig, de distale lip is groter dan de proximale met een geplooid en getande rasp. Distaal aan weerszijden van de zoïde zit een kleine bolvormige kenozoïde. Polypide met 12 tot 14 tentakels. Zoïdenlengte ongeveer 0.5 mm.

De soort komt hoofdzakelijk voor in kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*, ook in kokers van de schelpkokerworm *Lanice conchilega* en kokers van het goudkammetje *Pectinaria koreni* (Hayward, 1985). Om dit mosdiertje te vinden verwijder je de buitenste laag van de kokers van de perkamentkokerworm. De binnenste laag bestudeer je vervolgens onder doorvallend licht onder een stereoscopische microscoop (een zogenaamde bino). Bij verdwenen zoïden blijft een klein boorgaatje over, doorgaans omringd door een bruine vlek. De buitenste lagen van de koker kunnen oudere kolonies bevatten, met enkel uitlopers en gaatjes waar de zoïden verdwenen zijn.

Prenant & Bobin (1956) vermelden als verspreidingsgebied de Noordzee en het Kanaal. Lacourt (1949) vermeldt de Duitse kust. Van deze soort wordt slechts occasioneel melding gemaakt. Vermoedelijk is ze wijdverspreid in de gematigde noordoost-Atlantische wateren en lokaal algemeen in populaties van de perkamentkokerworm (Hayward, 1885).

Eigen waarnemingen

Op 6 december 2000 verzamelde ik op het strand te Zeebrugge een aantal kokers van de perkamentkokerworm. Na het afpellen van de buitenlagen vond ik al snel kolonies van dit mosdiertje. Ze verraden voornamelijk hun aanwezigheid door de boorgaatjes en door de haarfijne kenozoïden die in een verbreed blokje eindigen. Eénmaal werden een groepje zoïden gevonden. Door de kolonie af te spoelen met leidingwater zwollen de zoïden op waardoor ze nog duidelijker werden. Ze waren reeds aan het afsterven want ze bevatten geen polypide meer. Bij het verzamelen van nog enkele stukjes koker begin 2001 werden telkens weer kenozoïden aangetroffen. Aangespoelde kokers van de perkamentkokerworm bevatten blijkbaar zeer dikwijls kolonies van dit mosdiertje.

Summary

The presence of the bryozoan *Hypophorella expansa* Ehlers, 1876 is recorded from *Chaetopterus variopedatus* tubes, collected on Belgian beaches.

Literatuur

- Hayward, P.J. (1985). Ctenostome bryozoans. *Synop. Br. Fauna (N.S.)*, No. 33: 1-169.
Lacourt A.W. (1949). Bryozoa of the Netherlands. *Archives Neerlandaises de Zoologie* 8(3): 289-322. Leiden
Prenant M. & Bobin G. (1956). *Faune De France*. 60. Bryozoaires. Première partie. P 272 – 275.

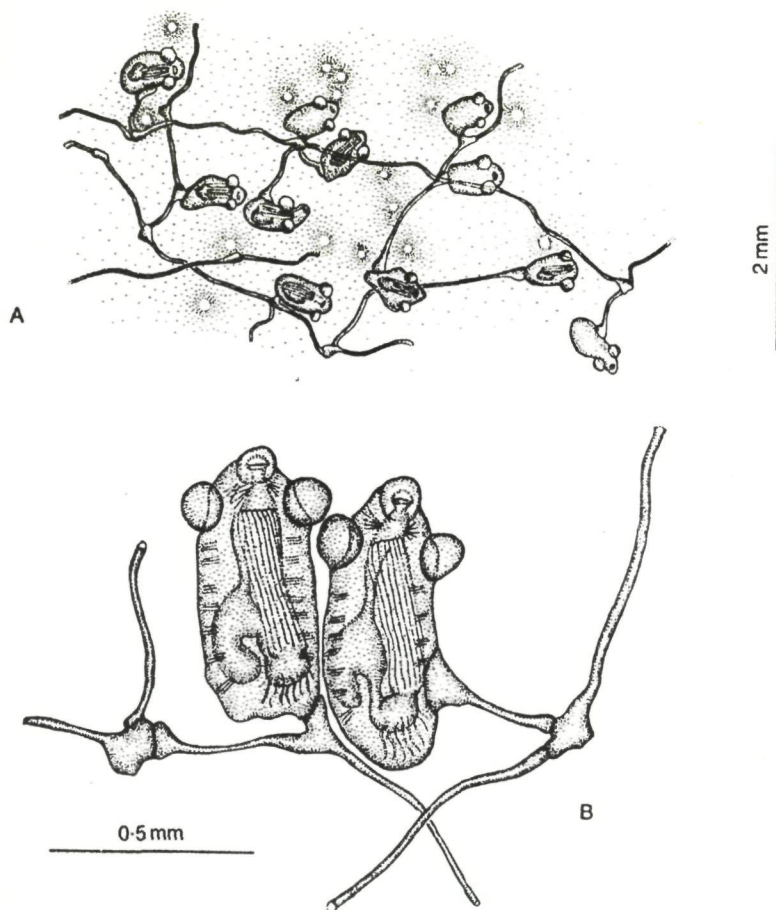

Fig 1. *Hypophorella expansa* (naar Hayward, P.J. (1985))

- a) een kolonie
- b) 2 zoïden

**Watergang 6
8380 Dudzele**